

KABELSCHAKT VID OKNA I KIMSTAD

Schaktningsövervakning vid
två gravhögar

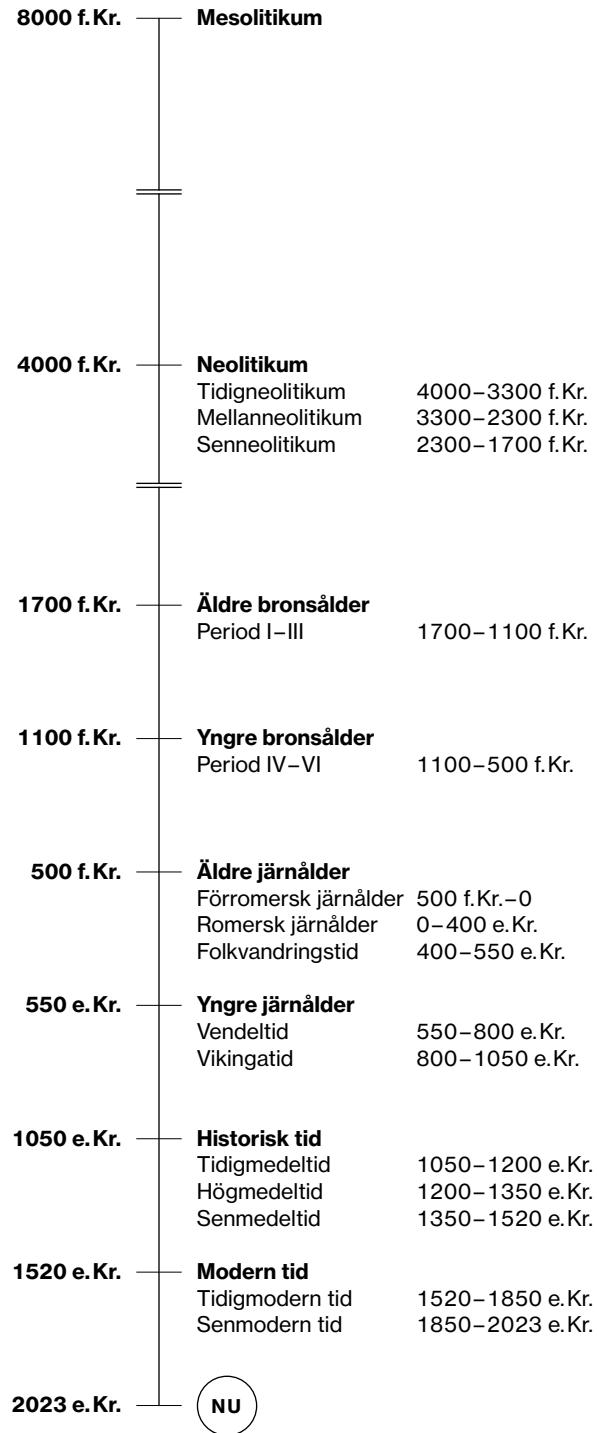
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2012:9990 och L2012:9991
Lövsstad 2:1
Kimstads socken
Norrköpings kommun
Östergötlands län
Östergötland

Av ANDREAS FORSGREN

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Kabelschakt vid Okna i Kimstad

Schaktningsövervakning vid två gravhögar

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2012:9990 och L2012:9991

Lövstad 2:1

Kimstads socken

Norrköpings kommun

Östergötlands län

Östergötland

Av ANDREAS FORSGREN

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8 D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2023

Samtliga foton av Mats Nelson.

OMSLAG

Grusvägen utanför gården Okna, innan den fortsätter svagt sluttande ner mot Lilla Okna i norr.

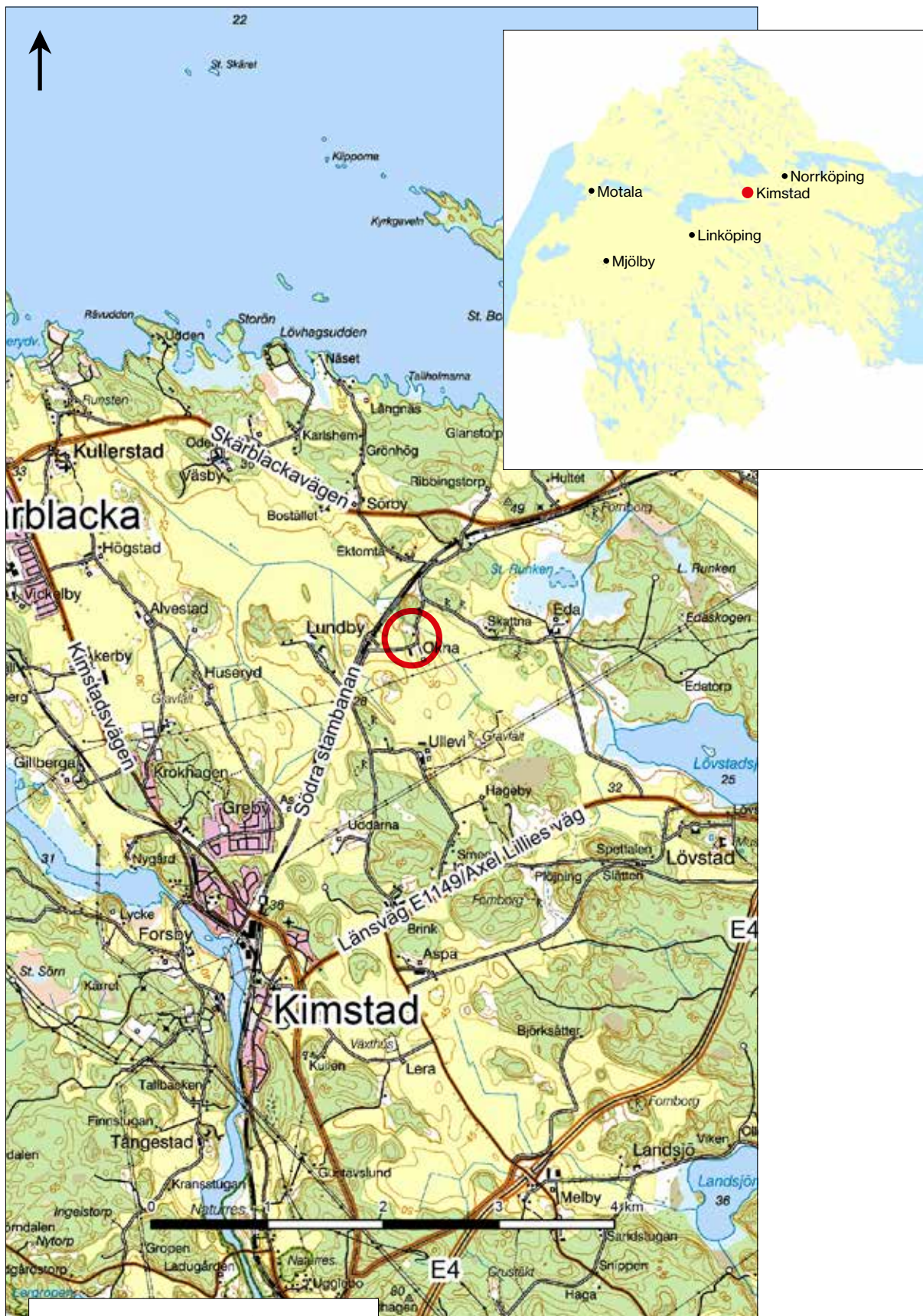
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 5100411.

ISBN 978-91-8041-130-1

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning.	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Översikt	6
Tidigare undersökningar	7
Undersökningsområdet	7
Syfte, metod och genomförande	9
Syfte	9
Metod och genomförande	9
Undersökningsresultat	10
Utvärdering.	12
Referenser	13
Kart- och arkivmaterial	13
Litteratur.	13
Tekniska och administrativa uppgifter	14

Figur 1. Undersökningsområdet markerat med en röd ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) utförde i september 2022 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i närheten av de två gravhögarna L2012:9990 och L2012:9991, belägna vid Okna i Kimstads socken och Norrköpings kommun i Östergötlands län. Schaktningsövervakningen föranleddes av att företaget Omexom förlägger markkabel i området.

Schaktningsövervakningens syfte var i första hand att se till att påträffade fornlämningar berördes i så liten omfattning som möjligt. De fornlämningar som eventuellt framkom vid schaktningen skulle med en vetenskaplig metod dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras.

Ett schakt om cirka 85 m² grävdes. Schaktet var cirka 100 meter långt, upp till 1 meter brett och cirka 0,4–0,7 meter djupt. Schaktet var beläget cirka 25 meter öster om de två ovan nämnda gravhögarna och vidare cirka 5 meter öster om en grusväg vilken löper mellan gårdarna Okna i söder och Lilla Okna i norr.

Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Okna inom fastigheten Lövstad 2:1, Kimstads socken och Norrköpings kommun i Östergötlands län. Schaktningsövervakningen föranleddes av att företaget Omexom förlägger markkabel i området. Omexom bekostade schaktningsövervakningen. Två registrerade fornlämningar förekommer i det omedelbara närområdet, gravhögarna L2012:9990 och L2012:9991.

Beslut om arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning fattades av Länsstyrelsen i Östergötlands län (dnr 431-6029-2022, beslutsdatum 2022-09-15). Mats Nelson var projektledare för schaktningsövervakningen. Fältarbetet utfördes av Mats Nelson och Jeremy Hobbs den 20 september 2022. Rapporten har sammanställts av Andreas Forsgren.

Topografi och fornlämningsmiljö

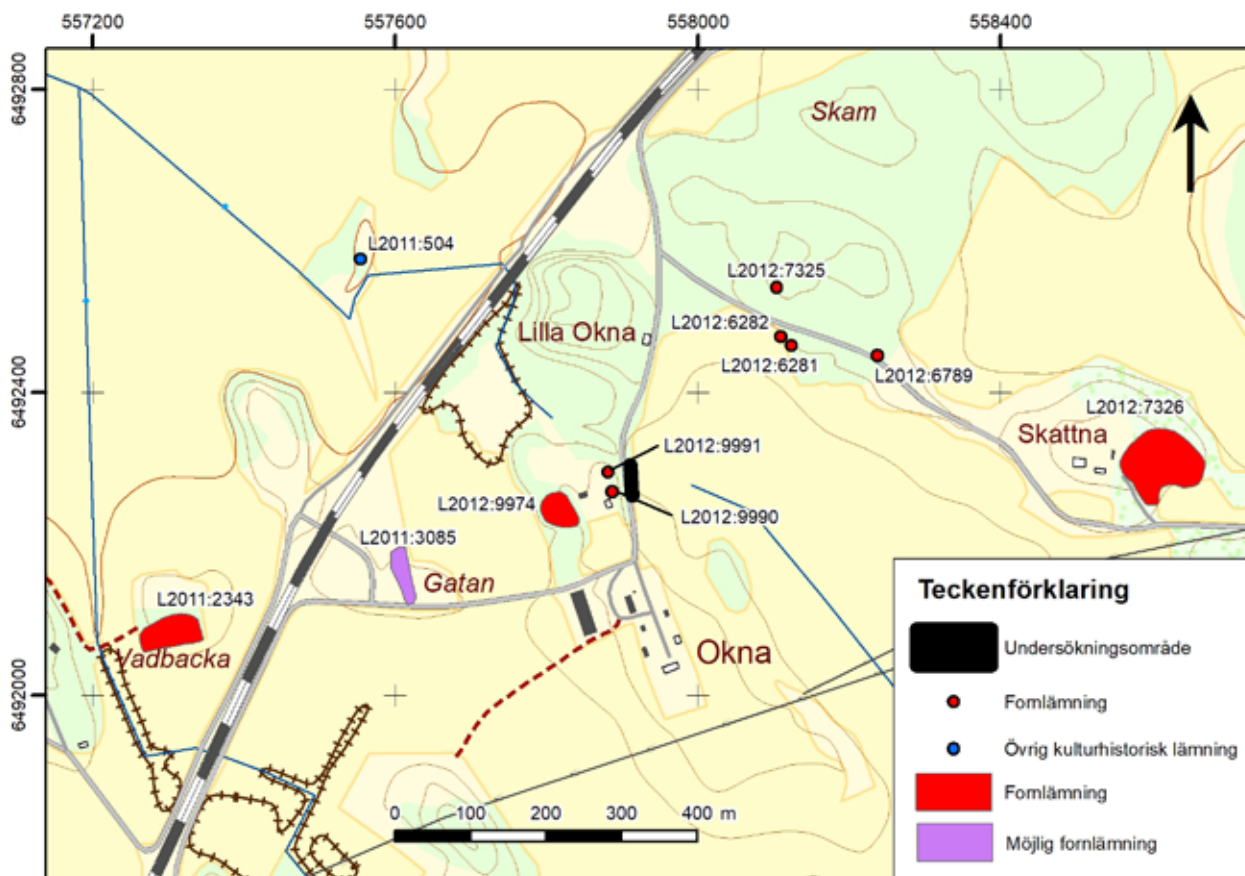
Översikt

Området är beläget i ett relativt öppet odlingslandskap cirka 2 km söder om sjön Glan och cirka 3,6 km öster om tätorten Skärblacka. Omkring undersökningsområdet ligger öppet odlingslandskap uppbrutet av skogklädda impediment och moränhöjder. De skogklädda höjderna i närområdet ligger omkring 35–50 meter över havet och odlingsmarken nere i dalgångarna omkring 23–30 meter över havet. Jordarterna i odlingsmarken närmast undersökningsområdet består av glaciallera och postglacial finlera. Ett större område med kärrtorv sträcker sig sydöst om Okna gård ner mot Lövstadssjön. De skogklädda höjderna består främst av urberg och sandig morän (SGU).

Landskapet kring de i nordväst respektive sydväst liggande tätorterna Skärblacka och Kimstad är präglad av jordbruk och är rikt på fornlämningar från flera tidsperioder. Majoriteten av de kända fornlämningarna stammar dock från järnåldern och utgörs av främst gravfält, ensamliggande stensättningar och boplatser. Utöver detta förekommer i närområdet exempelvis en runsten (Ög 163, cirka 370 m nordöst om undersökningsområdet) och enstaka torplämningar registrerade med status *möjlig fornlämning* (till exempel lämning av torpet Gatan/Gattorpet, cirka 300 meter sydväst om undersökningsområdet) (tabell 1, figur 2–3).

Tabell 1. Sammanställning av fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i nära anslutning till de två gravhögarna L2012:9990 och L2012:9991. Informationen i tabellen är huvudsakligen hämtad ur KMR. Se även figur 2.

Lämningsnr	Lämningsstyp	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L2012:9990	Hög	Fornlämning	Ca 7 m i diam och 0,8 m hög.
L2012:9991	Hög	Fornlämning	Ca 10 m i diam och 1,2 m hög.
L2012:9974	Gravfält	Fornlämning	Bestående av ca tio högliknande runda, stensättningar, 4–8 m i diam. Skadat av ett större f.d. grustag och sannolikt av f.d. bebyggelse.
L2011:3085	Lägenhetsbebyggelse	Möjlig fornlämning	Bebyggelselämning, bestående av en husgrund, 12×6 m stor (V-Ö), med spismursröse samt gjuten grund efter uthus. Lämningar efter torpet Gattorpet. De omgivande gårderna tidigare benämnda Lilla och Stora Börsjö gården. Troligen har torpet anlagts på den plats där det tidigare Börsjö, nu under Lundsjö, legat.
L2011:504	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning	Stensättningsliknande förhöjning, 5 m i diam och 0,2 m hög. 5 m åt NNÖ är odlingssten.
L2012:7325	Stensättning	Fornlämning	Rund, 7 m i diam, ca 0,5 m hög. Kantkedja av 0,6–1,3 m stora stenar, ca 0,35 m höga. Omplockad.
L2012:6282	Grav markerad av sten/block	Fornlämning	Rest sten, 1 m hög, 1,8 m bred (NV-SÖ) och 0,2–0,4 m tjock. Närmast triangulär form.
L2012:6281	Stensättning	Fornlämning	Treudd, 28 m i sida och 0,4–0,8 m hög. Delvis övertorvad fyllning av 0,4–0,8 m stora stenar. Omplockad.
L2012:6789	Runristning	Fornlämning	Runsten. Runinskrift Ög 163 i Samnordisk runtextdatabas. Granit, 2,5 m hög, 1,4 m bred (N-S) och 0,4 m tjock.
L2012:7326	Gravfält	Fornlämning	110×100 m stor (V-Ö) bestående av sexton fornlämningar. Påverkat av gammal odling vilken troligen också utplånat fornlämningar i gravfältets västra del.

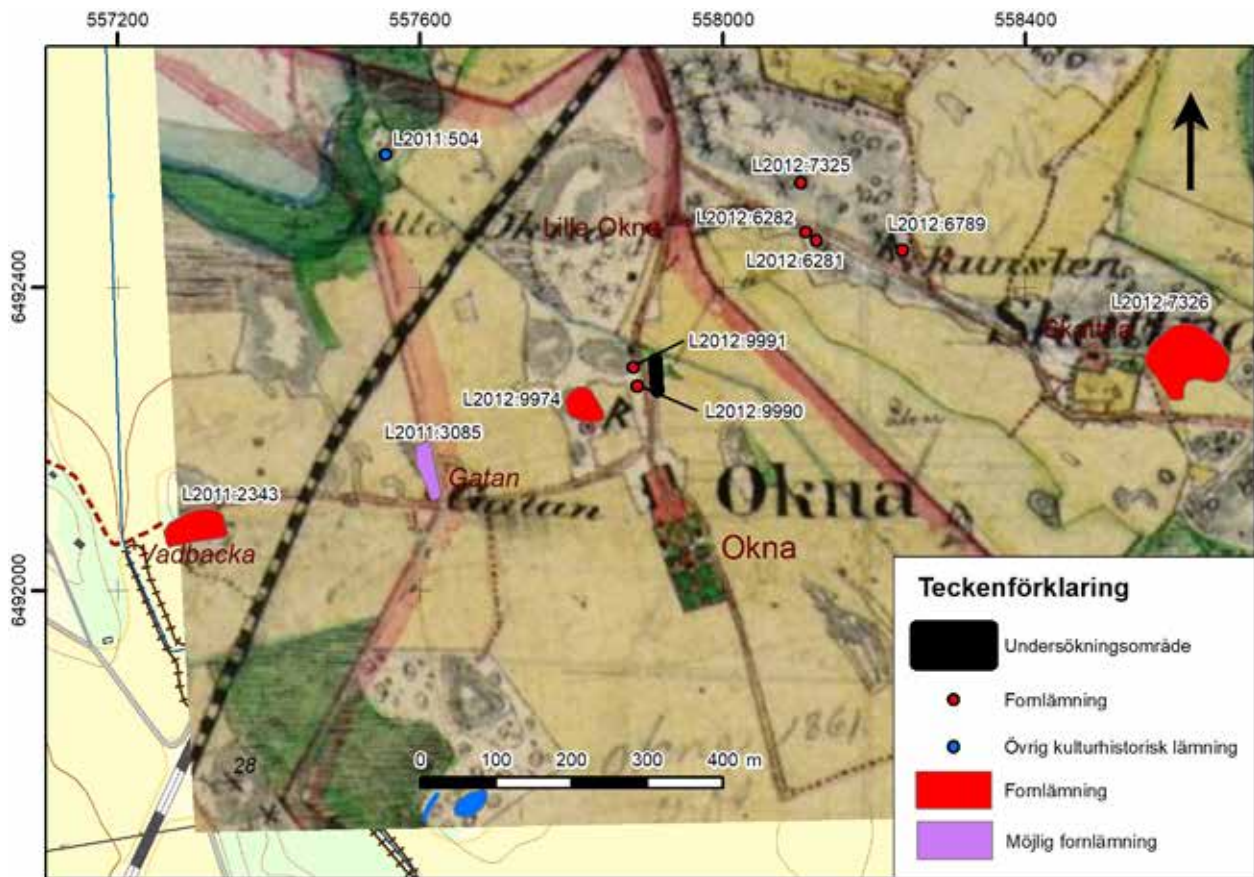
Figur 2. De två gravhögar L2012:9990 och L2012:9991 med undersökningsområden, närliggande fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar enligt Kulturmiljöregistret (KMR). Se även tabell 1. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Tidigare undersökningar

I nordväst, mellan det aktuella undersökningsområdet och Skärblacka tätort, har Östergötlands museum genomfört en arkeologisk förundersökning som omfattade ett flertal platser inför en ombyggnation av elnätet mellan Kimstad och Skärblacka (Lundgren 2015). En arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning och en arkeologisk förundersökning har genomförts vid Åkerby längs Kimstadvägen som löper mellan Skärblacka och Kimstad, cirka 2,5 km väster/sydväst om undersökningsområdet. Insatserna föranleddes av anläggandet av en gång- och cykelväg (Sjölin 2009; Karlenby 2012).

Undersökningsområdet

Den sträcka som ingick i föreliggande uppdrag berörde två fornlämningar i form av gravhögen L2012:9990 och gravhögen L2012:9991. De två gravhögar är överslyade och trädbevuxna och ligger i den östra utkanten av ett skogklätt impediment om cirka 35 meter över havet på mark som historiskt har tillhört Okna by. Cirka 10 meter sydsydväst samt cirka 35 meter väster om den sydligaste av de två gravhögar (L2012:9990) ligger två byggnader. Den östliga byggnaden, ett hus, ligger på en uppbyggd terrass som löpte söder om huset längs med en grusväg i öster. På andra sidan den västliga byggnaden ligger ett icke undersökt gravfält (L2012:9974) med tio runda och höglänkande stensättningar (cirka 55 meter från gravhögar). Detta utgör sannolikt ett gårdsgravfält till bebyggelseenheten Okna. Gravfältet begränsas i söder av ett grustag och i öster av ovan nämnda fastighet. Cirka 15–20 meter öster om de två gravhögar löper en grusväg (tabell 1, figur 2–4).

Figur 3. Undersökningsområdet med närliggande lämningar, inlagda mot bakgrund av Fastighetskartan och häradsekonomiska kartan från 1868–1877 (Lövstad 55-20, J112-55-20). Kartan är rektifierad. Skala 1:10 000.

Figur 4. En av gravarna på gravfältet L2012:9974, beläget intill undersökningsområdet, samt arkeolog Jeremy Hobbs.

Syfte, metod och genomförande

Syfte

Syftet med schaktningsövervakningen var i första hand att se till att påträffade fornlämningar berördes i så liten omfattning som möjligt. De fornlämningar som eventuellt framkom vid schaktningen skulle med en vetenskaplig metod dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras. Framkom lämningar och/eller kulturlager av större omfattning eller komplexitet än förväntat fick borttagande inte ske utan en förnyad tillståndsprövning enligt 2 kap. 12 § KML.

Metod och genomförande

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i form av en schaktningsövervakning. Detta innebär att en arkeolog närvarar vid schaktningsarbetet förbi fornlämningarna och deras närområde, och ser till att eventuellt påträffade fornlämningar berörs i så liten omfattning som möjligt. I föreliggande fall fanns, givet främst närheten till det i väster liggande gravfältet L2012:9974, möjlighet att detta tillsammans med de två närliggande gravhögar kunde ingå i ett större gravfältssammanhang med oupptäckta och/eller bortplöjda gravar i omgivningen.

Eventuella framkomna lämningar skulle undersökas och dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras. Framkom lämningar och/eller kulturlager av större omfattning och komplexitet skulle borttagande av dessa avslutas till dess att beslut erhållits från en förnyad tillståndsprövning.

Schaktning utfördes skiktvis med grävmaskin med smal planskopa ner till orörd undergrund. Grov handrensning med fyllhammare/skårslev genomfördes i de områden där tegel framkom i schaktet. Dokumentation skedde genom fotografering och beskrivning i text, avseende såväl området som schaktet. Plandokumentation av schaktet, tegelansamlingar i schaktet samt de två närliggande gravhögar genomfördes med RTK-GPS. Inmätningar i fält har överförts till Intrasis version 3.2. Fortsatt digital bearbetning av inmätningar har gjorts i ArcMap.

Undersökningsresultat

Schaktet var cirka 85 m² stort, cirka 100 meter långt, upp till 1 meter brett och 0,4–0,7 meter djupt. Det löpte i nord-sydlig riktning längs med den västra kanten av en åker och längs med den östra sidan av en grusväg, alldeles intill ett vägdike. Marken bestod av åkermark vilken sluttade svagt åt norr. I den norra delen av schaktet var den intilliggande vägen uppbyggd cirka 2 meter högre än den markyta där schaktet löpte.

Längst i norr påträffades under matjorden på cirka 0,4 meters djup ett 3 meter långt stråk med tegel och sten (A1). Söder om detta var matjorden upp till 0,5 meter tjock, under vilken framträdde undergrund av brungrå glaciallera. Efter 20 meter i sydlig riktning övergick undergrunden till gulbrun siltig glaciallera innehållande upp till 0,5 meter stora stenar. Efter ytterligare 15 meter framkom på 0,7 meters djup ett cirka 3 meter långt stråk med tegel (A2). Strax söder därom påträffades ett 1,5 meter stort stenblock (A3). Undergrunden övergick här till ljusgul fin sand vid 0,5 meters djup, därunder ljusgul lera. I den sydligaste delen av schaktet minskade matjordslagrets tjocklek till 0,3 meter (figur 5–7).

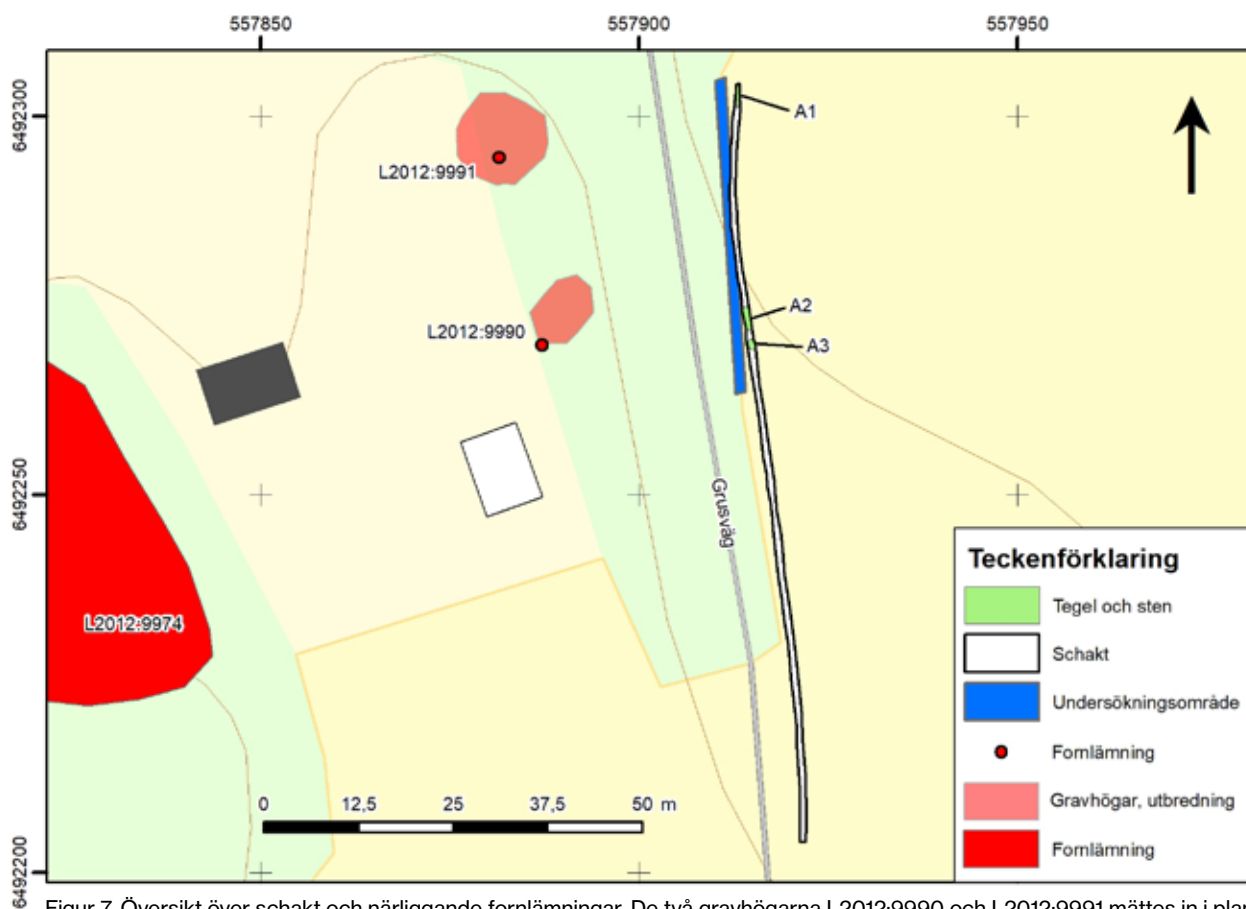
Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Figur 5. Schaktet från söder.

Figur 6. Schaktning pågår i åkermarken öster om grusvägen. I bakgrunden syns den skogklädda höjden på vilken de två gravhögarna ligger. Foto från öster.

Figur 7. Översikt över schakt och närliggande fornlämningar. De två gravhögarna L2012:9990 och L2012:9991 mättes in i plan för att illustrera deras faktiska utbredning på planritningen. Deras kartering behöver ej redigeras i KMR. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:1 000.

Utvärdering

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning genomfördes enligt Länsstyrelsens anvisningar och enligt plan. Inget av antikvariskt intresse påträffades och Omexoms schaktningsarbeten för markkabel kunde fortgå enligt planering.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Kulturmiljöregistret (KMR)

<https://app.raa.se/open/forsok/> (hämtat 2022-11-01)

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hk/detailed/>

Häradsekonomiska kartan 1868–1877, Lövsstad 55-20, J112-55-20

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

<https://apps.sgu.se/kartvisare/> (hämtat 2022-11-01)

Litteratur

- Karlenby, L. 2012. *Kabelschakt i Kimstad. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning*. Östergötland. Kimstads sn. Norrköpings kommun. Fornlämning Kimstad 28:5, 138:1, 154:2, 154:3, 264 m.fl. Arkeologigruppen AB rapport 2012:08.
- Lundgren, R. 2015. *Elnätsarbete kring Skärblacka och Kimstad*. Arkeologisk förundersökning. Kimstad och Kullerstad socknar. Norrköpings kommun. Östergötlands län. Östergötlands museum rapport 2015:77.
- Sjölin, M. 2009. *Inför planerad GC-väg utmed väg 215, sträckan Kimstad–Skärblacka*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 245, 62, 239, 47, 136 och 254, Kimstad socken. Norrköpings kommun. Östergötland. Riksantikvarieämbetet UV Öst rapport 2009:36.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM22112
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-6029-2022, 2022-09-15
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202201297
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	20 september 2022
<i>Personal:</i>	Mats Nelson (projektledare) Jeremy Hobbs Andreas Forsgren
<i>Landskap:</i>	Östergötland
<i>Län:</i>	Östergötland
<i>Kommun:</i>	Norrköping
<i>Socken:</i>	Kimstad
<i>Fastighet:</i>	Lövstad 2:1
<i>Fornlämning:</i>	L2012:9990 och L2012:9991
<i>Koordinater:</i>	N 6492254 / Ö 557916 (centralt i schaktet)
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RT 90
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.